

TUTKIMUSSELOSTEET JA KOMMENTIT

KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN TUTKIMUKSESTA SUOMESSA *

Göran von Bonsdorff

Tämän esityksen lähtökohtana on pyrkimys esittää eräitä näkökohtia kansainvälisen politiikan tutkimuksen juurista Suomessa. Tärkeämpi kysymys olisi tietenkin kansainvälisen politiikan tutkimuksen tulevaisuuden suuntaviivat maassamme, mutta toisaalta nämä molemmat ongelmat liittyvät hyvin läheisesti toisiinsa. Nykytilannehan perustuu oman aikakautemme luoman ympäristön lisäksi menneisyyden kokemuksiin ja tulevaisuuden odotuksiin. Näitä elementtejä ei voida erottaa toisistaan.

Kansainvälisten pääjärjestelmien muuttumisen yleinen merkitys

Puhuessamme tutkimuksen menneisyydestä on ensi sijassa selvitettävä, mitä tällä menneisyydellä tarkoitetaan, miten se voidaan rajata. Suomessa kuten monissa muissakin maissa muodostaa ensimmäinen maailmansota tässä suhteessa ratkaisevan käännekohdan. Kansainvälistä politiikkaa ja kansainvälisiä suhteita oli tietenkin tutkittu myös ennen ensimmäistä maailmansotaa, mutta tällöin lähinnä yleisen historian ja kansainvälisen oikeuden tutkimuksen yhteydessä. Vasta sodan jälkeen kansainvälinen politiikka kehittyi itsenäiseksi tutkimuksen haaraksi yleisen valtio-opin puitteissa ja hiukan myöhemmin tapahtui sen — sanoisimmeko osittainen — itsenäistyminen myös akateemisessa hierarkiassa. Molemmat ilmiöt liittyvät maassamme läheisesti Yrjö Ruudun nimeen. Ruutu julkaisi v. 1922 väitöskirjansa *Kansakunta, poliittinen tutkimus*, ja hänet nimitettiin v. 1949 silloisen Yhteiskunnallisen Korkeakoulun kansainvälisen politiikan professoriksi.

Mistä sitten johtuu, että suhtautuminen kansainvälisen politiikan tutkimukseen vähitellen alkoi muuttua ensimmäisen maailmansodan jälkeen? Käsitykseni mukaan tämä ilmiö voidaan ensi sijassa yhdistää kansainvälisen yhteisön

* Tampereen Poliitiikan tutkimuksen päivillä 9.1.1976 pidetty esitelmä, johon on lisätty eräitä näkökohtia valtiot. maist. Raimo Lintosen kanssa käytyjen keskustelujen perusteella.

yleiseen muutosprosessiin (eräänä ulkonaisena ärsykkeenä voidaan tietenkin Suomessa mainita myös maan itsenäistyminen). Käytän tässä sanaa »yhteisö» eikä »järjestelmä», koska voidaan lähteä siitä, että samanaikaisesti on olemassa useita kansainvälisiä järjestelmiä, sekä dominoivia pääjärjestelmiä että alajärjestelmiä. Järjestelmäkäsiteljän on vain teoreettinen apuväline eräiden yhteisön puitteissa esiintyvien ilmiöiden selittämiseksi.

Tässä yhteydessä meitä kiinnostavat lähinnä molemmat nykytilanteessa tärkeimmät pääjärjestelmät, jotka ovat kansallisvaltiojärjestelmä ja universaalinen eli yleismaailmallinen järjestelmä. Kansallisvaltiojärjestelmä oli ainoa hallitseva järjestelmä ennen ensimmäistä maailmansotaa, vaikkakin ihmiskunnan historian aikaisemmissa vaiheissa on ollut olemassa useita periaatteessa universaalisia järjestelmiä. Kansainliiton perustamisen jälkeen v. 1919 maailmassa on samanaikaisesti ollut kaksi edellä mainittua kansainvälistä pääjärjestelmää. Hiukan yleistäen voidaan sanoa, että valtiot virallisesti ovat tunnustaneet universaalisen järjestelmän periaatteet ylimmäksi ohjenuorakseen, vaikkakin ne käytännön politiikassaan ovat noudattaneet kansallisvaltiojärjestelmän sääntöjä.

On kuitenkin otettava huomioon, että molemmat järjestelmät ovat voimakkaan muutosprosessin alaisina, jolloin myös niiden väliset suhteet muuttuvat. Universaalinen järjestelmä on jatkuvasti vahvistunut kansallisvaltiojärjestelmän kustannuksella. On täysin mahdollista, että universaalinen järjestelmä jo noin viidenkymmenen vuoden kuluttua on maailman ainoa dominoiva järjestelmä. Tämä muutosprosessi vaikuttaa tietenkin ratkaisevasti kansainvälisen politiikan tutkimukseen.

Kansainvälisten järjestelmien päätuntemerkit

Ennenkuin siirrytään käsittelemään kysymystä pääjärjestelmien vaikutuksesta tutkimukseen on syytä lyhyesti kosketella järjestelmien tärkeimpiä tunto-merkkejä ja siinä yhteydessä myös niiden välisiä eroja. Voidaan sanoa, että *Hugo Grotius* ja muut kansainvälisen oikeuden oppi-isät ovat muotoilleet kansallisvaltiojärjestelmän ulkoisen kehyksen, joka perustuu valtioiden suvereenisuuteen. Käyttäytymisessään valtiot eivät kuitenkaan aina ole voineet noudattaa hyväksymiään sääntöjä ja sen vuoksi Grotiuksen lisäksi on mainittava *Karl von Clausewitz*. Clausewitzin mukaan sotaa on pidettävä politiikan jatkamisena toisin menetelmin, siis täysin hyväksyttävänä keinona puolustaa valtion elin-etuja tilanteessa, missä diplomaattiset menetelmät eivät ole osoittautuneet riittäviksi.

Universaalisen järjestelmän ideologiaa ei ole ainakaan vielä samalla tavalla kiteytetty kiinteisiin muotoihin kuin kansallisvaltiojärjestelmän, mutta on kui-

tenkin mahdollista osoittaa muutamia järjestelmien välisiä ratkaisevia eroavuuksia. Mainitsen tässä eräitä esimerkkejä:

1. Toiminnan perustava *motiivi* kaikkien muiden pyrkimysten yläpuolella on kansallisvaltiojärjestelmässä kansallinen etu (national interest). Yleismaailmallisessa järjestelmässä se on yleismaailmallinen etu (universal interest). On joukko ongelmia, jotka voidaan ratkaista vain yleismaailmallisen edun perusteella, kuten esimerkiksi seuraavat: a) yleisen rauhantilan säilyminen, b) avaruuden valloitus, c) raaka-aineiden jakelu ja hyväksikäyttö, d) merenpohjan voimavarojen valvonta, e) ihmiskunnan yhteisten instituutioiden, kuten YK:n kehittäminen, f) ihmiskunnan yhteisten, lähinnä väestö- ja ympäristökysymyksiin liittyvien vaarojen torjuminen sekä g) koko maapallon alueeseen ulottuvan liikenteen järjestely. Kaikkien näiden ongelmien merkitys on viimeksi kuluneiden vuosikymmenien aikana valtavasti kasvanut, ja ne muodostavat eräänlaisia universaalisen järjestelmän peruselementtejä.

2. *Kansainvälisten suhteiden luonne* on erilainen molemmissa järjestelmissä. Kansallisvaltiojärjestelmässä valtiot pyrkivät jatkuvasti lisäämään vaikutusvaltaansa, mahdollisuuksiaan taivuttaa tai pakottaa muita valtioita alitumaan oman valtion tahtoon. Päämääränä on hegemonia eli ylivalta, muiden valtioiden hallitseminen. Ajatus maailmanvaltion perustamisesta, mikä todennäköisesti on utopia, kuuluu kansallisvaltiojärjestelmään. Sitä vastoin universaalissa järjestelmässä ei pyritä hegemoniaan eikä myöskään kansainväliselle yhteisölle vieraan organisaatiomuodon pystyttämiseen. Järjestelmän vaihtoehtona on monimutkainen, asteittain laajeneva kansainvälisten suhteiden verkosto. Universaalinen järjestelmä on pluralistinen ja perustuu desentralisaatioon. Päämääränä on keskinäiseen riippuvuuteen perustuva yhteistyö konsensus-ratkaisujen avulla eikä taloudellisiin ja sotilaallisiin voimavaroihin perustuva vaikutusvalta ja vähemmistöasemassa olevien toimijoiden syrjäyttäminen.

3. Järjestelmät suhtautuvat täysin eri tavalla *voimakeinojen käyttöön*. Kansallisvaltiojärjestelmässä sota on *ultima ratio*, viimeinen keino, johon turvaudutaan silloin, kun muut keinot eivät riitä. Universaalissa järjestelmässä sota on kielletty ja yhteisössä vallitsee pysyvä rauhantila. Vain yleismaailmalliset elimet saavat poikkeustapauksissa ryhtyä voimakeinojen käyttöön rauhanrikkooja vastaan.

4. Järjestelmän toimijoina ovat kansallisvaltiojärjestelmässä suvereeniset valtiot. Muita toimijoita ei tunnusteta. Universaalissa järjestelmässä on *useita toimijaryhmiä*; toistaiseksi on löydettävissä ainakin viisi: valtiot, joita voidaan pitää primaarisina toimijoina, sekä sekundaarisina toimijoina yleismaailmalliset elimet, alueelliset elimet, kansainväliset ei-valtiolliset järjestöt ja monikansalliset yritykset. Näiden ryhmien asema on tosin erilainen, mutta ne voivat kaikki omalla tavallaan esiintyä kansainvälisessä yhteisössä ja siten myötävaikuttaa kansainvälisten suhteiden verkoston muotoutumiseen.

5. Kansallisvaltiojärjestelmässä vallitsee *valtioiden arvoon nähden* eriarvoisuus. Valtiot jaetaan supervaltioihin, tavallisiin suurvaltoihin, keskikokoisiin ja pieniin maihin. On olemassa sotilaallisesti ja taloudellisesti voimakkaita valtioita ja heikkoja valtioita. Universaalisessa järjestelmässä valtioiden koon sekä niiden taloudellisten ja sotilaallisten voimavarojen merkitys vähenee, koska ei enää pyritä vaikutusvallan lisäämiseen. Seurauksena on kansainvälinen demokratia, käsite jonka luonnetta ei toistaiseksi ole sanottavassa määrin selvitetty; tällainen tehtävä on kuitenkin tulevaisuutta silmälläpitäen hyvin keskeinen kansainvälisen politiikan tutkimukselle.

Kansainvälisen politiikan tutkimus Suomessa maailmansotien välisenä aikana

Maailmansotien välisenä aikana puhuttiin sangen vähän kansainvälisistä järjestelmistä, mutta silloin Suomessa julkaistuista teoksista käy kuitenkin ilmi, että jotakin uutta oli tulossa. Väitöskirjassaan Ruutu asettuu puolustamaan rauhanjärjestelmää mm. valtion olemukseen viitaten: »Kansainvälisyys lähtee siitä tosiasiaista, että pakolla ei aikaa myöten pitkälle päästä. Pakko on usein tarpeen tilapäisesti, mutta kehitystä ei voida pakkokeinoilla paljoakaan ohjata. Eihän valtiovaltakaan perusolemukseltaan ole pakkoa, vaan sen olemassaolo perustuu kansan yleiseen käsitykseen siitä, että täytyy olla olemassa järjestystä ja oikeutta valvova ja muutenkin määrättyjä yleisiä etuja toteuttava arvovallalla varustettu järjestö, joka tarpeen vaatiessa voi pakottaa yksityisiä alistumaan tahtoonsa. Siten ei kansainvälisyyskään voi perustua pakkovaltaan vaan kansojen vapaaseen tahtoon ja niiden oikeuskäsitykseen.» Ruutu vastustaa sotaa ja perustelee kantaansa sillä, että »sota merkitsee energian hukkaa», minkä vuoksi sotiminen on kansakunnan olemukselle ja sisällölle luonnonvastaista.¹

Näyttää siltä, että Ruutu versovan universaalisen järjestelmän vaikutuksesta oli taipuvainen etsimään uusia lähestymistapoja perinteellisten historian ja kansainvälisen oikeuden tarjoamien lähtökohtien lisäksi. Niinpä Ruutu toteaa v. 1934 ilmestyneessä laajassa teoksessaan *Nykyajan kansainvälinen politiikka*, että kansainväliset suhteet, joilla on poliittinen luonne, voivat olla joko yksityisten laitosten ja järjestöjen tai valtioiden edustamia ja ajamia, joten ei voida puhua pelkästään »valtioiden välisestä politiikasta», vaan täytyy puhua kansainvälisestä politiikasta. Hänen käsityksensä mukaan kansainvälinen politiikka tieteellisenä tutkimusalana tarkastaa kansainvälistä vuorovaikutusta intressien eli etupyrkimysten ja muuttuvaisuuden järjestelmänä, samoin kuin kansainvälisen oikeuden sanotaan tutkivan kansainvälisiä suhteita oikeusnormien järjestelmänä.² Kirjassaan hän sen vuoksi käsittelee seikkaperäisesti sekä kansainvälisen politiikan »yleisiä oppeja» — ennen kaikkea Kansainliittoon ja turvallisuuspolitiikkaan liittyviä seikkoja — että erikoiskysymyksiä

kuten kansallisuuskysymyksiä ja eri valtioiden kansainvälisiä sopimusjärjestelmiä.

Ruutu on kansainvälisen politiikan tieteellisen tutkimuksen ensimmäinen edustaja ja alan uranuurtaja Suomessa. *Dag Anckar* on hänestä todennut: »Ruutu måste tveklöst betraktas som en banbrytare och föregångare inom sektorn internationell politik». Olen myös valmis yhtymään Anckarin seuraavaan arviointiin: »Samtidigt som vi då kan konstatera att Ruutus teorier hade en större politisk än vetenskaplig genomslagskraft bör vi emellertid uppmärksamma att hans inriktning på det mellanstatliga och det internationella systemet ibland ledde honom till sådana formuleringar av disciplinens område som ter sig helt acceptabla med nutida mått.»³ Tähän voidaan vain lisätä, että Ruutu ennen kaikkea pyrki kiinnittämään huomiota kansainvälisen yhteisön muuttumisprosessiin ja siihen liittyviin ilmiöihin.

Muut suomalaiset tutkijat, jotka julkaisivat kansainvälistä politiikkaa koskevia teoksia, kuten *K. R. Brotherus* ja *Jussi Teljo*, noudattivat suuremmassa määrin perinteellisiä linjoja. Kirjassaan *Sodanjälkeinen Eurooppa ja Kansainliitto* (1930) Brotherus kuitenkin sikäli kiinnittää huomiota kansainvälisen järjestelmän muuttumiseen, että varsinaisena lähtökohtana on Euroopan uusi asema ensimmäisen maailmansodan jälkeen ja siinä yhteydessä Kansainliiton perustaminen ja tehtävät. Hän ei ole kuitenkaan tästä vetänyt järjestelmän luonteeseen liittyviä johtopäätöksiä, vaan kysymys on ensi sijassa valtioiden uudesta ulkopoliitikasta. Teljon v. 1936 julkaisema kirja *Sodanjälkeinen maailma 1920—1935* on oikeastaan tyypillistä »nykyhistoriaa»; hän ei osoittanut erityistä kiinnostusta kansainvälisen järjestelmän muuttumiseen eikä myöskään rauhanaatteeseen.

Tutkimus 1950- ja 1960-luvuilla

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen monet kansainvälisen politiikan tutkijat eri maissa kiinnittivät suuria toiveita kansainvälisen järjestelmän muuttumiseen ja elivät siinä vakaumuksessa, että Kansainliiton perustaminen merkitsisi siirtymistä pysyvän rauhan aikakauteen. Tätä suuntausta vastaan nousi ns. realistinen eli kansallisen edun koulukunta, jonka huomattavin edustaja Yhdysvalloissa on *Hans J. Morgenthau* ja Suomessa *Kullervo Killinen*. Killisen väitöskirjan aiheena oli *Demokratia ja totaalinen sota, tutkimus poliittis-sotilaallisen sodanjohdon teoriasta, järjestelystä ja toiminnasta* (1956). Teoksessaan *Kansainvälinen politiikka I—II* Killinen käsittelee ensimmäisessä osassa politiikan ja strategian maantieteellisiä perusteita ja toisessa osassa voimapolitiikan ja kansainvälisen turvallisuuden peruskysymyksiä.

Killisen ajatusmaailmassa kuvastuu kylmän sodan aiheuttama ristiriita sekä totaalisen sodan ajattelu, joka »lähensi» toisiinsa sotilaallisia ja poliittisia

tekijöitä. Nämä seikat myötävaikuttivat todennäköisesti siihen, että sotilaitten keskuudesta nousi kansainvälisen politiikan tutkijoita.

Killisen mukaan kansainvälisen politiikan tarkastelu historian valossa osoittaa, ettei valtioiden välisissä suhteissa ole vuosituhansien aikana tapahtunut suurtakaan kehitystä ja muutosta. Kansainvälinen politiikka on hänen mielestään ensi sijassa voimapolitiikkaa. Kansainvälisten suhteiden voimakkuusasteikossa on toisena äärimmäisyytenä sota, joka, kuten Clausewitz toteaa, on politiikan jatkamista lisäämällä siihen uusia keinoja. Kansainvälisen politiikan tarkka nimitys olisi valtioiden välinen politiikka (interstate politics).⁴

Näistä toteamuksista kuten myös kirjasta *Kansallinen etu ja kansainvälinen kehitys* (1967) ilmenee, että Killisen ajatusmaailma on kiinteästi ankkuroitunut kansallisvaltiojärjestelmään. Kansallinen etu on ulkopoliitiikan ratkaisevin vaikutin, vaikka on olemassa tieteellisiä tutkijoita ja ideologeja, »jotka selittävät kansallisen edun merkityksen kansainvälisen politiikan ratkaisevana vaikuttimena olevan vähenemässä ja uuden, kansainvälisiä yhteisetuja korostavan aikakauden olevan jo alkamassa, ellei jo alkaneenkin». Killisen mukaan kansallisen edun ja ideologian joutuessa selvään ristiriitaan ideologia kuitenkin saa joko väistyä tai muuttua kansallisen edun viitoittamaan suuntaan.⁵

Toinen suomalainen kansainvälisen politiikan tutkija toisen maailmansodan jälkeen, *Risto Hyvärinen*, lähtee myös toteamuksesta, että kansainvälinen politiikka itse asiassa on yhtä kuin valtioiden välistä politiikkaa. Tutkijoiden keskuudessa utopistien ja realistien välisen ristiriidan merkitys on vähentynyt, koska on käynyt ilmi, että jälkimmäiset ovat oikeassa — »the correctness, in principle, of the latter school is now evident». Sen sijaan alan tutkijat voidaan jakaa systemaattiseen ja deskriptiiviseen ryhmään.⁶ Hyvärinen itse kuuluu ilmeisesti edelliseen; hän toi ensimmäisenä Suomeen amerikkalaisen behavioralismin ja esitteli *Snyderin*, *Bruckin* ja *Sapinin* päätöksentekoviitekehystä, joka lienee saanut vaikutteita mm. sosiologisesta ja psykologisesta tutkimuksesta.

Väitöskirjassaan Hyvärinen on käsitellyt metodologisia ongelmia. Näiden lisäksi hän on tarkastellut aseidenriisuntaa sekä Sveitsin puolueettomuutta. Viimeksi mainittua ongelmaa koskevan kirjan hän lopettaa seuraavilla sanoilla: »Mikäli ulkopoliitiikan keinojen ja välineiden valinnassa muu kuin kylmä ja suunniteltu tarkoituksenmukaisuus, mikä tietystikin merkitsee moraalisten arvojen ja menettelytapojen alituista korostamista julkisuudessa, on perustana, voidaan sellaisen politiikan toteuttamismahdollisuuksia nykymaailmassa suuresti epäillä. Vain harkittu itsekkyyks voi pitää pikkuvaltion suurvaltakonfliktien ulkopuolella». — Sisällysluettelossa kappaleen otsikkona on »Right or wrong, my country».

Ehkä saisin sanoa tässä yhteydessä pari sanaa myös omasta näkemyksestäni mm. siitä syystä, että johtavana periaatteenani on ollut »right my country, wrong not my country». Julkaisin 1960-luvulla kaksi teosta kansainvälisen poli-

tiikan alalta, jotka tavallaan täydentävät toisiaan, nimittäin *Maailmanpolitiikka tekniikan aikakaudella* ja *Alueellinen yhteistyö kansainvälisessä politiikassa*. Edellisessä teoksessa totesin, että 1960-luku maailman poliittisen rakenteen kannalta on tärkeää siirtymäkautta. Kysymyksessä on siirtyminen kansallisesta yleismaailmalliseen politiikkaan, taloudellisesta riippuvuudesta yhdenvertaisuuteen ja tasoittumiseen, totaaliseen sodasta pysyvän rauhan tilaan, diplomatiasta kansojen välisen kanssakäymisen päämuotona kansainvälisiin järjestöihin. Suvereenisuus saa väistyä teknillisen universalismin ja tasapaino alueellisen yhteistyön tieltä.⁸

Käsitykseni mukaan varsinainen siirtymävaihe alkoi ensimmäisen maailmansodan jälkeen ja päättyi kenties muutamien kymmenien vuosien kuluttua. Kehitys tulee olennaisesti riippumaan siitä, miten saadaan ratkaistuksi eräät keskeiset kysymykset: »YK:n yleismaailmallisuus, asennoituminen sotaan, mahdollisuus kansainvälisten poliisitoimenpiteiden suorittamiseen, aseistariisunta ja kiistojen rauhanomainen selvittäminen. Kaikki nämä kysymykset liittyvät läheisesti toisiinsa eikä niitä voi ratkaista ilman yhteiskunnallista kehitystä koskevaa kokonaisnäkemystä».⁹

Myöhemmin olen eräässä Eurooppaa koskevassa esityksessä käsitellyt kysymystä, miten maanosamme voisi olla esimerkkinä siirtymisestä negatiivisen rauhan rakenteesta turvallisuusrakenteeseen.¹⁰ Olen myös esittänyt eräitä näkökohtia siitä, miten fyysisiin voimakeinoihin, vaikutusvaltaan ja enemmistövaltaan perustuva järjestelmä voi muuttua järjestelmäksi, jonka pääkomponentit ovat keskinäinen riippuvuus, yhteistyö ja konsensus.¹¹

Tutkijoiden asenne

Mainitsemieni tutkijoiden lisäksi on 1960-luvun lopussa ja 1970-luvulla esiintynyt useita muitakin kansainvälisen politiikan tutkijoita maassamme. Tähän on myötävaikuttanut eräiden järjestöjen ja tutkimuslaitosten toiminta (kuten Paasikivi-Seura, Ulkopoliittinen instituutti, Rauhan- ja konfliktitutkimuslaitos) sekä uusien professorinvirkojen perustaminen. Aikomukseni ei kuitenkaan ole nyt lähemmin puuttua näiden tutkijoiden tuotantoon. Haluan vain korostaa, miten tärkeää on pyrkiä siihen, että kansainvälisen politiikan tutkimus kohdistuu nykytilanteessa keskeisiin, ratkaiseviin ongelmiin. Nämä ovat koko kansainvälisen yhteisön perustava muutosprosessi ja siinä yhteydessä kysymys kansainvälisen demokratian toteuttamisesta.

Koska muutosprosessin keskeisenä piirteenä on asteittainen siirtyminen yksityisen valtion rajattomaan valtaan perustuvasta kansallisvaltiojärjestelmästä koko maailmanyhteisön käsittävään yleismaailmalliseen järjestelmään, on erittäin oleellista, miten tutkija henkilökohtaisesti suhtautuu molempiin järjestelmiin. Tähän saakka suuri osa tutkijoista on liikkunut kansallisvaltio-

järjestelmän puitteissa ja hyväksynyt siihen sisältyvät perustavat arvorakennelmat. Tämä merkitsee samalla tiettyä konservatiivista suhtautumista sekä niiden kehityksen synnyttämien vaatimusten syrjäyttämistä, jotka koskevat uusia yhteistyön muotoja alati kasvavan keskinäisen riippuvuuden perusteella.

Monet merkit viittaavat kuitenkin siihen, että käännekohta nyt on tulossa sen jälkeen, kun sota on osoittautunut käyttökelvottomaksi ei vain suurvaltakonfliktien ratkaisemisen keinoksi, vaan myös menetelmänä suuren valtakunnan kädessä pienen valtion kukistamiseksi — esimerkkeinä ovat Kuuba ja Vietnam. Seurauksena tästä kehityksestä on kansainvälisessä yhteisössä yhä suuremmassa määrin pohdittu uusien periaatteiden ja uusien yhteiselämän muotojen käyttöön ottamista. Tieteen tehtävänä on selvittää ja eritellä näitä ilmiöitä.

Käännekohdan konkreettinen sisältö on, että yleismaailmallinen järjestelmä voimakkuudessa ohittaa kansallisvaltiojärjestelmän, jonka jälkeen on mahdollista helpommin ratkaista ihmiskunnan elinkysymykset. Tämä tilanne ei vielä ole realiteetti, mutta se on tulossa. Kiihdyttäviä tekijöitä ovat osittain teknologian edistysprosessi sellaisenaan, osittain teknologian saavutusten rationaalisen käytön epäonnistuminen ja siitä johtuva ihmiskuntaa uhkaavien vaaramomenttien vahvistuminen.

Maailmanvaltio ja kansainvälinen demokratia

Jos lähdetään yleismaailmallisesta näkemyksestä, voidaan suhtautua epäilevästi erinäisissä yhteyksissä esitettyyn ajatukseen maailmanvaltion perustamisesta. Tämän ajatuksen kannattajat ovat ilmeisesti liian suuressa määrin sidottuja kansallisvaltiojärjestelmään ja siihen liittyviin organisaatiomuotoihin. Maailma kokonaisuudessaan tarvitsee ilmeisesti toisenlaista poliittista rakennetta kuin yksityiset valtiot. Koko ihmiskunta ei voi muuttua valtioksi yhtä vähän kuin yksityinen valtio pystyy hankkimaan itselleen maailmanherruuden.

Valtio-opin keskeisiä ongelmia on näin ollen sen seikan tutkiminen, mitä vaihtoehtoisia organisaatiomuotoja voitaisiin ajatella ihmiskunnalle kokonaisuudessaan. Todennäköisesti on kysymys erilaisten toimijoiden välisten suhteiden verkostosta. Toimijat voivat olla yleismaailmallisia, alueellisia, valtiollisia tai ei-valtiollisia. Niillä kaikilla on omat tehtävänsä, joita voidaan säännöstellä maailmanyhteisön perusetujen mukaisesti.

On myös pyrittävä siihen, että uusi järjestelmä päinvastoin kuin kansallisvaltiojärjestelmä rakentuisi demokraattiselle pohjalle. Kansallisvaltiojärjestelmässä fyysinen voima viime kädessä ratkaisee, mikä merkitsee sitä, että pienen valtion on alistuttava suuremman valtion tahtoon. Kansainvälinen demokratia ei voi johtaa siihen, että suurilla ja pienillä valtioilla olisi täsmälleen samat mahdollisuudet vaikuttaa asioiden ratkaisuun, vaan siihen, että jokainen

kansainvälinen toimija omien edellytystensä perusteella ja omalla alallaan voi myötävaikuttaa päätösten muotoutumiseen.

Demokratian edellytyksenä on sen vuoksi, että yhteistyö vaikutusvallan sijasta hyväksytään ensisijaiseksi tavoitteeksi. Yhteistyössä on oleellista ottaa huomioon muiden osapuolien etuja. Päämääränä on yhteisymmärryksen saavuttaminen yhteisten pyrkimysten merkeissä. Tieteellinen tutkimus voi myötävaikuttaa sen seikan selvittämiseen, miten tämä käytännössä on mahdollista.

LÄHDEVIITTEET:

- 1 Y. O. Ruuth (myöh. Ruutu), *Kansakunta, Poliittinen tutkimus*, Helsinki 1922, ss. 155, 161.
- 2 Y. Ruutu, *Nykyajan kansainvälinen politiikka*, Jyväskylä 1934, ss. 2, 10.
- 3 Dag Ankar, Staten som centralbegrepp: drag i tidigare finländsk statsvetardoktrin, *Politiikka* 1975, ss. 11—12.
- 4 K. Killinen, *Kansainvälinen politiikka II*, Porvoo 1959, ss. 11—12.
- 5 Kullervo Killinen, *Kansallinen etu ja kansainvälinen kehitys*, Porvoo 1967, ss. 7—9.
- 6 Risto Hyvärinen, *Monistic and pluralistic interpretations in the study of international politics*, Helsinki 1958, s. 33.
- 7 Risto Hyvärinen, *Sveitsin puolueettomuus*, Helsinki 1963, s. 83.
- 8 Göran von Bonsdorff, *Maailmanpolitiikka tekniikan aikakaudella*, Hämeenlinna 1964, s. 373.
- 9 Mt., s. 374.
- 10 Göran von Bonsdorff, *Euroopan tulevaisuus*, Helsinki 1972.
- 11 Göran von Bonsdorff, *Makt och samarbete*, Ekenäs 1975.